

YURAK QON TOMIR KASALLIKLARIDA ZAMONAVIY TEKSHIRISH USULLARI

Zilola Abdullayeva G'afurovna

Buxoro viloyati G'ijduvon tumani

Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya: Chekish va metabolik sindrom, xususan semirish O'SOKning asosiy sababi va turli yurak kasalliklari, xususan YuIK va gipertoniya rivojlanishining asosiy xavf omillaridan biridir. Ushbu kasalliklarning shakllanish bosqichida allaqachon patogenetik mexanizmlar uchraydi. Agar bemorlarda o'pkada patologiya bo'lsa, demak, yurak patologiyasi mavjud. Agar yurak-qon tomir tizimidan patologiya mavjud bo'lsa, unda surunkali kor pulmonale, turli xil ritm buzilishlari, o'pka arteriyasi tromboemboliyasi paydo bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: nafas olish tizimi, yurak-qon tomir tizimi, diagnostika

Abstract: In the world, CKD ranks fourth among all diseases in terms of mortality. According to the WHO, "by 2030, OSA will take the third place among the causes of death in the world. Currently, about 3 million deaths are related to OSOK every year. Smoking and metabolic syndrome, especially obesity, is the main cause of COPD and one of the main risk factors for the development of various heart diseases, especially CHD and hypertension. Pathogenetic mechanisms are already found in the stage of formation of these diseases. If the patients have a pathology in the lungs, then there is a pathology of the heart. If there is a pathology of the cardiovascular system, then chronic cor pulmonale, various rhythm disorders, and thromboembolism of the pulmonary artery may appear.

Keywords: respiratory system, cardiovascular system, diagnostics

Yurak va qon tomirlar kasalliklarining tashxisida asosiy tekshirish usullari — surishtirish, ko'zdan kechirish, perkussiya, palpatsiya, auskultatsiya, rentgenologik, elektrokardiografik, ballistokardio- grafik, fonokardiografik, qon va siydik tahlillari hamda boshqa qo'shimcha tekshirish usullari yordamida aniqlanadi.

Bemorlarning shikoyatlari. Yurak-qon tomirlar kasalliklaridagi asosiy shikoyatlar jumlasiga yurak sohasida va to'sh orqasida og'riq sezish, hansirash, yurak o'ynashi, yurak ishining to'xtab-to'xtab qolishi, yo'talish, qon tuflash, badanga shish kelishi kiradi.

Og'riq sezgisi bosh miya po'stlog'ida shakllanib, keyin periferiyada aks etadi. Og'riq lo'qillovchi, sanchuvchi, kesuvchi, lovullatuvchi, simillovchi, timdalovchi, gohida esa kuchli xurujsimon bo'ladi. Yurak sohasidagi og'riqlar bir necha sekunddan bir necha soatgacha, hatto kunlab davom etadi. Og'riqlar to'xtab- to'xtab, gohida esa doimiy bo'ladi. Yurak sohasidagi og'riq ko'krak qafasining chap tomonida yoki to'sh orqasida bo'ladi. Og'riq birdan yoki asta-sekin boshlanadi. Og'riq bir lahzada o'tib ketishi ham mumkin. Og'riq ko'pincha yurak sohasidan tashqari chap qo'lga, chap yelkaga, bo'yin sohasiga, chap kurak ostiga, ba'zan o'ng qo'lga ham beradi. Miokard infarkti kasalligining qorin turida esa (abdominal turida) me'daosti sohasi, qorin atroflarida og'riq paydo bo'ladi. Yurak sohasida og'riq ko'pincha yurak hamda boshqa organlar kasallanganda ham uchraydi.

To'sh orqasida siqib boshlanadigan og'riq jismoniy zo'riqqanda yoki tinch holatda ham kuzatiladi. Yurak sohasidagi og'riq ko'pincha nevrozlarda yurak nerv apparatining funksional buzilishlari, ichki sekretiya bezlari faoliyatining o'zgarishi, turli intoksikatsiyalarda kuzatiladi.

Hansirash qon aylanishi yetishmovchiligida ko'p uchraydigan va asosiy hisoblanadigan shikoyatdir. Hansirash kichik qon aylanishi doirasidagi dimlanish hodisalari natijasida qonda karbonat angidrid gazining ortiqcha to'planib qolishi va kislorod miqdorining kamayib ketishidan kelib chiqadi.

Qon aylanishining yetishmovchiligi endigina boshlanib kela- yotgan davrda bemor faqat jismoniy zo'riqish vaqtida hansirashni sezadi. Yurak yetishmovchiligi zo'rayib borsa, hansirash doimiy bo'lib qoladi. Chap qorincha muskullarining o'tkir zaifligi boshlan- ganda esa nafas qisish xurujlari paydo bo'ladi.

Bugungi kunda noqulay epidimiologik vaziyat butun dunyoda, shuningdek MDX mamlakatlarida o'pka-bronx kasalliklari bilan kasallanish holatini barqaror ortib borishi bilan tavsiflanadi. Yurak-qon tomir va nafas olish tizimlarning patologiyalari eng keng tarqalgan kasalliklardir. Surunkali yurak yetishmovchiligi, O'SOK yuqumli bo'lmagan va keng tarqalgan kasalliklar guruxiga kiradi (Chazova I.E., Chuchalin A.G., Zikov K.A. 2013). Qirq yoshgacha bo'lgan guruhdagi o'lim sabablari orasida u arterial gipertenziya va surunkali koronar yetishmovchilikdan keyin uchinchi o'rinda turadi. O'SOK arterial gipertenziya, YuIK va SYuYe shakllanishining bevosita ishtirokchisidir. Ushbu patologik jarayon bevosita organlarga yoki qon tomirlarining bilvosita shikastlanishi, endotelial disfunktsiya va arteriyalar elastikligining kamayishi orqali ta'sir qiluvchi patogenetik mexanizmlar majmuiga asoslangan (Karoli N.A., Borodkin A.V., Rebrov A.P. 2019). Adabiyotlarda O'SOK va yurak yetishmovchiligi muammosiga bag'ishlangan etarli

miqdordagi ilmiy ishlar mavjud. Shu bilan birga, kasallik patogenezini har tomonlama o'rganish va terapiyaning yangi samarali yondashuvlarini ishlab chiqishga bag'ishlangan yetarli ma'lumot yo'q, bu esa ushbu toifadagi bemorlarni boshqarish bo'yicha chuqur izlanishlarni talab qiladi (Alyavi, A.L., Raximova, D.A., Tillaeva, Sh.Sh.). Ushbu holat gipoksemiya, semizlik, diabet, chekish, kabi omillar darajasiga bog'liqdir. Shuningdek, O'SOK bilan kasallangan bemorlarda klinik, biokimyoviy, immunologik va funktsional o'zgarishlarni o'z vaqtida tashhishlash va patogenetik jihatdan asoslash va davolash muammosi qator olimlar tomonidan o'rganilganligiga qaramasdan dolzarbligicha qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish, sog'liqni saqlashning asosiy vazifalaridan biri bo'lgan O'SOK bo'lgan bemorlarda davolash samaradorligini oshirishga va nogironlikning oldini olishga yordam beradi. Yuqorida bayon etilganlardan kelib chiqib, O'SOK da SYuYe yuzaga kelishining oldini olish, tashhishlash va davolash tamoyillarini takomillashtirish zamonaviy tibbiyotning eng muhim muammosi hisoblanadi. Nafas qisishi. Kasal yurak har bir qisqarganida tomirlar sistemasiga normal yurakka qaraganda kamroq qon chiqaradi, shuning uchun yurak organ va to'qimalarni yetarli miqdorda qon bilan ta'minlash uchun tezroq qisqara boshlaydi.

Yurak yetishmovchiligida nafas tezlashadi va bemor nafas qisishini sezadi. Avvaliga nafas faqat jismoniy ishdan so'ng qisadi, yurak yetishmovchiligi kuchayib borishi bilan u tinch holatda ham paydo bo'ladi. Qoni o'pkasida turib qolgan yurak yetishmovchiligi bilan og'riyotgan bemorlarning nafasi kuchli qisadi.

Nafas qisishi vaqtida bemorlarga havo yetishmaydi va nafas olishi qiyinlashadi. Yurak yetishmovchiligi sababli yuz bergan ro'y-rost nafas qisishida bemorning qaddini baland qilib yotqizish uning ahvolini yengillashtiradi, holbuki, odam gorizontal vaziyatda yotganida aylanib yurgan qon miqdori ko'payib, nafas muskulaturasi va yurakning ishi qiyinlashadi.

Shishlar yurak yetishmovchiligining asosiy alomatlaridan hisoblanadi. Vena va kapillarlarda bosimning ko'tarilishi, ularda qon oqimining sekinlashishi va kapillarlar o'tkazuvchanligining oshishi, suyuqlikning zo'r berib qondan to'qimalarga o'tishiga sabab bo'ladi. Buyraklarda natriy va suv tutilib qolishi, shuningdek, buyraklar va jigar funksiyasining buzilishi oqibatida qonda oqsil miqdorining kamayishi shishlar paydo bo'lishiga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev, R. B. "Clinico-immunologic effect of immunomodulin and bactim in duodenal ulcer under environmental pollution conditions."

Eksperimental'naia i Klinicheskaia Gastroenterologija= Experimental & Clinical Gastroenterology 5 (2002): 42-4.

2. Abdullaev, R. B., and L. I. Makhmudova. "Micro elemental imbalance in irritable bowel syndrome and its correction." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 11.5 (2021): 655-662.

3. Abdullayev, R. B., and L. I. Makhmudova. "Features of chemical elements in various forms of irritable bowel syndrome." *Annals of the Romanian Society for Cell Biology* (2021): 2993-3000.

4. Rubenovna, Agababyan Irina, et al. "Analysis of the effect of food stereotypes on disease in liver circuit disease." *Asian journal of pharmaceutical and biological research* 11.2 (2022).

5. Rubenovna, Agababyan Irina, et al. "Diagnostic value of il-8 and il-12 in various forms of interstitial lung disease." *Asian journal of pharmaceutical and biological research* 11.2 (2022).